

ESPECIAL NÚMERO 200

PERCEPCIONS CIUTADANES DAVANT LA CRISI (2007-2011)

La revista Quaderns Gadeso arriba al seu número 200 i, des de la Fundació Gadeso, el primer que volem fer és donar les gràcies a tots els nostres lectors i a totes les persones i institucions que ens han donat i demostrat el seu suport. I també, per què no, també als que ens han criticat, doncs ens ha servit per millorar el nostre producte, i als que ens han atacat, doncs ens han fet més forts. Nosaltres continuarem, sense cap mena d'hipoteques financeres o partidistes, aportant elements que ens puguin ajudar a conèixer més i millor la nostra realitat social, econòmica, cultural... perquè, com sempre hem dit, qui no coneix la seva realitat no la pot transformar.

L'equip de la Fundació Gadeso

Com s'indica al títol, hem volgut dedicar aquest número especial de la nostra revista a la que ha estat sens dubte la gran protagonista dels darrers anys, tant a Balears en particular com a Espanya, a Europa i al món en general: la **crisi socioeconòmica**.

En qualsevol cas, i sense voler oblidar-les, ens volem allunyar de les grans xifres: indicadors macroeconòmics, nombre d'aturats, primes de risc... per centrar-nos en el que per nosaltres és el més interessant, les **percepcions** que els ciutadans i ciutadanes de la nostra comunitat tenen de l'actual situació (i la seva evolució entre 2007 i 2011).

El quadre de sota vol ser una **primera ullada** als punts claus de la crisi: el que començà com una crisi financera internacional palesà la **manca de competitivitat de la nostra economia**, basada en un model turístic necessitat d'una reforma estructural, en una frenètica activitat

constructora sobredimensionada i sobrevalorada i en una mà d'obra intensiva i de baixa qualificació i, per tant, escassament productiva.

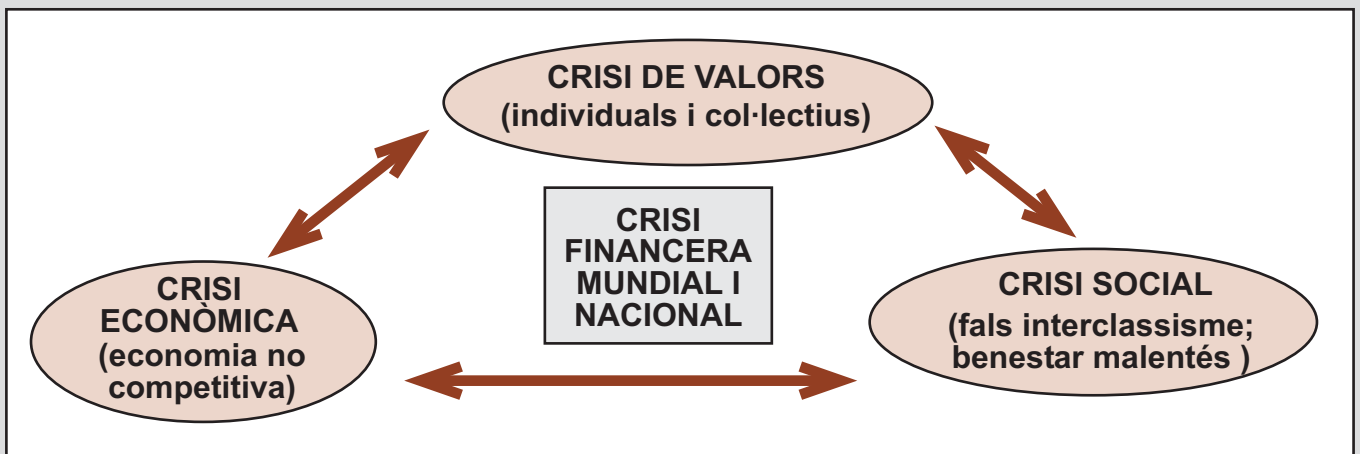
L'esclat de la crisi també deixà al descobert la falsedat de l'**interclassisme** que aparentment es donava en temps de bonança i l'equivocació d'identificar el **benestar** amb la simple adquisició i acumulació de béns.

Per últim, deixà clar que els **valors** dominants fins aquell moment, la immediatesa, el consumisme, l'individualisme, no són els adequats per assolir una societat forta i cohesionada, ni, òbviament, per sortir d'aquesta greu situació.

Al llarg d'aquest número 200 analitzarem **aspectes més rellevants** de la crisi, la seva **evolució**, els seus **efectes** sobre les persones i famílies, les seves **causes** i també un conjunt de **propostes** per sortir-ne.

TAULA Nº1

QUINA CRISI PATIM ELS CIUTADANS?

Font: Fundació Gadeso

QUI SOM? D'ON VENIM? ON ANAM?

Aquesta segona pàgina vol servir de guia de lectura, de fil conductor que doni cohesió al quadern i als seus continguts. Veureu que hem dividit l'anàlisi en 7 grans blocs que, segons la nostra opinió, profunditzen en els aspectes més rellevants de la crisi. El primer, dedicat a l'evolució de les preocupacions ciutadanes, ofereix una visió global dels canvis en les percepcions dels illencs i es desenvolupa en els blocs 2, 3 i 4. El número 5 polsa la confiança dels ciutadans vers l'economia, el turisme i les institucions, mentre que el sisè vol servir de resum global. A l'últim hi trobareu les conclusions i propostes de la Fundació Gadeso.

1

PREOCUPACIONS CIUTADANES

Un bon indicador del canvi de percepcions

2

EL TREBALL

I. Atur i inestabilitat laboral

Preocupació per l'atur i la inestabilitat; expectatives de les persones en atur

II. Creació / destrucció de llocs de feina

Confiança empresarial, creació llocs de feina, rendibilitat, problemes PIMES

3

ECONOMIA FAMILIAR

Dificultat d'accés al consum

Expectatives d'atur i inestabilitat laboral

Situació de l'economia familiar

4

PROBLEMES EMERGENTS

I. Els immigrants

Percepcions ciutadanes dels regulars i dels "sense papers"

II. L'educació

Situació de l'educació a Balears. Claus de la importància i la satisfacció

5

LA CONFIANÇA DELS CIUTADANS

I. L'economia

II. El turisme

III. Les institucions

6

LA CRISI

I. Incerteses, inseguretats i manca d'expectatives

II. Per què hi hem arribat?

III. Com hi hem arribat?

7

A TALL DE CONCLUSIÓ

Propostes estratègiques per sortir de la crisi

PREOCUPACIONS CIUTADANES: UN BON INDICADOR DEL CANVI DE PERCEPCIONS

Saber en cada moment què preocupa a la gent del carrer i analitzar-ne les causes és un dels millors indicadors per polsar la realitat en una societat determinada. Per això, un dels temes recurrents de Quaderns Gadeso és l'estudi de les principals preocupacions dels ciutadans i ciutadanes de Balears. A les pàgines següents veurem amb més detall els principals problemes aquí descrits, analitzant-ne les causes, la seva evolució i els canvis en les prioritats ciutadanes.

Com hem dit abans, l'objectiu d'aquest Quadern és oferir una mirada diacrònica de les **percepcions** dels habitants de les illes, situant el punt de partida a l'any 2007, just abans de l'esclat de la crisi financera internacional.

Com es pot comprovar, just abans de l'inici de la crisi (2007), quan les grans xifres econòmiques eren positives, la principal preocupació dels ciutadans de Balears era la dificultat d'**accés a l'habitatge**, sobretot pels elevats preus de venda dels immobles i pels alts tipus hipotecaris.

Per part seva, la **immigració** ocupava el segon lloc en aquest *rànquing* de problemes, degut principalment a dues coses: una, la percepció dels immigrants com a culpables de la saturació i baixada de qualitat dels serveis públics; i dues, la dificultat de gestionar diverses cultures en un mateix territori i els conflictes que se'n deriven.

L'**economia familiar** es situa com a tercer problema. Això no vol dir que l'economia general de Balears fos negativa; es deu més a la percepció que la relativa bonança d'aquells anys podia no significar una millora de les finances de la llar (orientades al consum desmesurat de béns i serveis).

L'any 2007, ocupen el 4t i 5è lloc els **serveis públics**, sobretot per la saturació i manca de qualitat que patien, i el **terrorisme**, degut principalment a la ruptura de la treva d'ETA i a l'activitat del terrorisme internacional.

A partir de 2008 i de 2009, els problemes relacionats amb el **món del treball**, i les **dificultats econòmiques** que hi van associades, assoleixen un protagonisme quasi absolut entre les preocupacions dels illencs. No es tracta únicament del greu augment de les persones en situació d'**atur**, sinó també de la por a quedar-se sense feina i en la manca d'expectatives d'aconseguir-ne una altra. Naturalment, també afecten la pèrdua de qualitat i de seguretat en el treball (**precarietat, temporalitat...**).

L'any 2009 apareix la preocupació per la **classe política**, molt lligada als casos de **corrupció** que es començaren a conèixer durant aquella època. Avui, aquesta preocupació pels polítics també existeix, encara que més centrada en la **manca de confiança** que generen a l'hora d'intentar solucionar els problemes ciutadans.

La immigració, i més en concret els **immigrants**, continua entre les principals preocupacions, si bé degut a causes distintes: amb l'esclat de la crisi hom percep l'immigrant com un competidor directe, i fins i tot deslleial, a l'hora d'aconseguir o de mantenir un lloc de feina.

Per últim, a partir de 2010 comença a preocupar molt entre la ciutadania el **futur dels fills**. La percepció dels alts índexs de fracàs i abandonament escolars i la pràctica impossibilitat d'obtenir un treball estable són les principals causes que trobem darrere aquesta preocupació.

TAULA N°2

PREOCUPACIONS DELS CIUTADANS

Evolució 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
1	Habitatge	Economia familiar	Atur/ Inestabilitat laboral	Atur/ Inestabilitat laboral	Atur/ Inestabilitat laboral
2	Immigració	Inestabilitat laboral	Problemes econòmics	Problemes econòmics	Problemes econòmics
3	Economia familiar	Habitatge	Corrupció	Classe política/ corrupció	Classe política
4	Serveis públics	Atur	Immigració	Immigrants	Immigrants
5	Terrorisme	Immigració	Habitatge	Futur dels fills	Futur dels fills

Font: Baròmetres Gadeso 2007-2011

EL TREBALL (I): MÉS ATUR, MENYS EXPECTATIVES

Ningú pot negar que les xifres oficials del mercat de treball que es publiquen periòdicament han empitjorat de manera rellevant al llarg de la crisi, fins assolir registres molt preocupants i que alguns ja qualifiquen d'estructurals. No obstant, i sense oblidar aquestes greus dades, volem centrar el nostre interès en les percepcions que té la ciutadania vers la situació del mercat laboral, centrant-nos en la preocupació per l'atur i per la inestabilitat laboral i en les perspectives de futur.

L'any 2007, la preocupació ciutadana per l'atur era moderada i es situava entorn al 8%. Per altra banda, existia una relativa preocupació per la **inestabilitat laboral**, molt relacionada amb la incertesa provocada per les contractacions temporals de curta durada i per la creixent precarietat en el treball. L'any següent aquestes percepcions s'agreugen significativament. No obstant, és a partir de 2009 quan els efectes de la crisi es deixen notar amb duresa en el mercat de treball i això té el seu reflex en les percepcions dels illencs, fins assolir el 2011 una intensitat alarmant: més de dos terços de la població situa l'atur i la **inestabilitat laboral** entre els principals problemes de Balears.

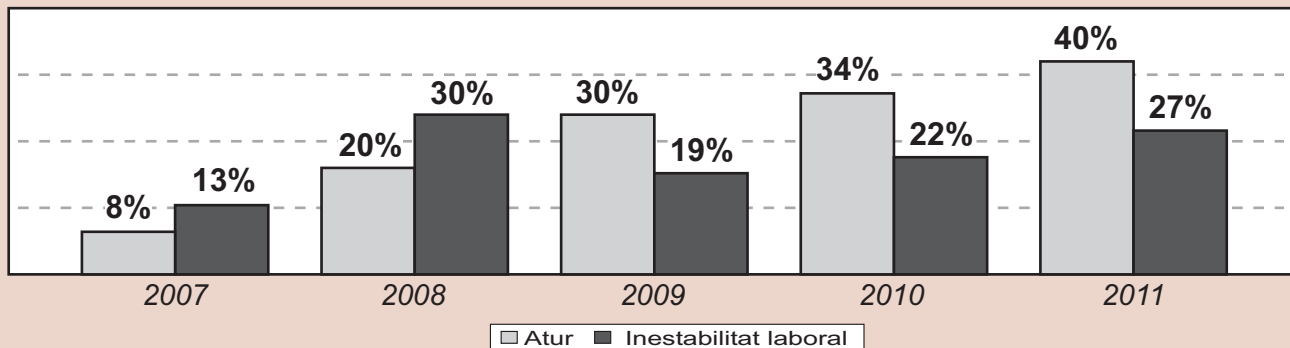
Com es pot suposar, aquesta preocupació per l'atur i la inestabilitat laboral té diverses vessants: **trobar-se en situació d'atur** significa òbviament estar preocupat per trobar feina, però els ocupats també expressen el seu **temor a perdre la feina**, bé perquè al seu cercle proper

hi ha persones en atur, bé per la influència de les xifres globals aparegudes als mitjans, bé perquè tenen un contracte temporal i escasses perspectives d'aconseguir-ne un altre quan s'acabi... En definitiva, **no és únicament la situació objectiva d'estar aturat la que preocupa, sinó també la possibilitat d'estar-hi.**

Dins aquest bloc volem destacar, per la seva problemàtica específica, dos col·lectius greument afectats per l'atur: els **joves** i els **aturats de llarga durada**. Aquests veuen cada cop més difícil retornar al mercat de treball, i més si són majors de 45 anys. La iniciativa per reinserir laboralment els aturats de llarga durada ha de partir de l'administració pública, doncs, generalment, per a la iniciativa privada són invisibles. Si parlem dels **joves**, a la nostra comunitat és imprescindible recuperar a tots aquells que abandonaren els seus estudis en època de bonança (quan era relativament fàcil trobar feina) i que ara es veuen condemnats a l'atur.

TAULA N°3

EVOLUCIÓ DE LA PREOCUPACIÓ PER L'ATUR I LA INESTABILITAT LABORAL

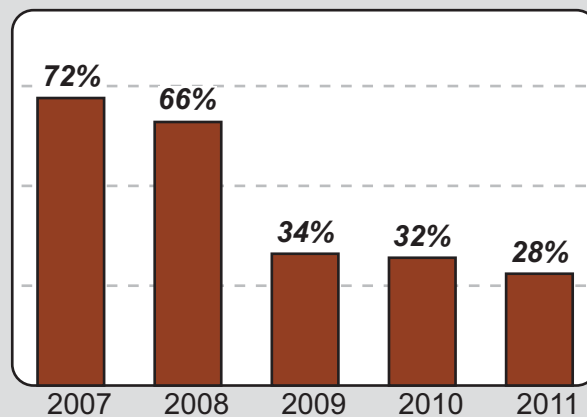
Font: Baròmetres Gadeso 2007-2011

Acabam de veure que, a més de la situació d'atur, les **expectatives** són un factor molt important a l'hora d'entendre la principal preocupació de la ciutadania.

La taula adjunta mostra les perspectives que les persones en situació d'atur tenen de trobar feina en un període de temps raonable. Els resultats no poden ser més clars (i a l'hora més preocupants): als anys 2007 i 2008, quan els efectes de la crisi no havien pegat encara el cop fort, una gran majoria d'aturats confiava en **reincorporar-se al mercat de treball** de manera quasi immediata. És a dir, percebia la situació d'atur com a conjuntural o com un període de transició entre un contracte i un altre.

A partir de 2009 aquesta situació canvia radicalment i es va agreujant fins que, el 2011, únicament **un 28% de persones aturades confia en aconseguir un lloc de feina** en un temps relativament curt i abandonar les temudes llistes de l'atur.

EXPECTATIVES DE LES PERSONES EN ATUR DE TROBAR UN LLOC DE FEINA

TAULA N°4

Font: Baròmetres Gadeso 2007-2011

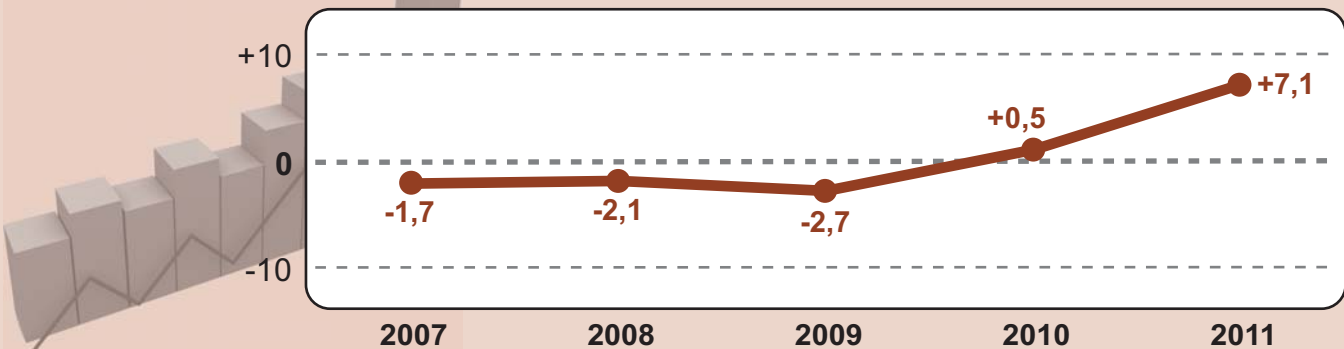
EL TREBALL (II): CREACIÓ / DESTRUCCIÓ DE LLOCS DE FEINA

Pot resultar sorprenent que en un Quadern Gadeso dedicat a la visió de la crisi que tenen els ciutadans hi incloquem aquesta pàgina, que reflecteix la confiança i les percepcions dels empresaris de les illes, però no hem d'oblidar que, deixant de banda les mesures de les administracions, la recuperació dels llocs de feina ha de sorgir inevitablement de la iniciativa privada, encara que s'hagin d'estudiar en profunditat els efectes de les propostes dels grans inversionistes (per exemple, el projecte de Melià a Magaluf). A més, hem de fugir de la imatge del gran capitalista que se'ns ve al cap quan hom parla d'empresariat, tot recordant que al voltant del 95% de les empreses de Balears té menys de 10 empleats (microempreses).

TAULA N°5

ÍNDEX DE CONFIANÇA EMPRESARIAL

Evolució 2007-2011

Font: Baròmetres Gadeso. 2007-2011

A l'hora d'estudiar les percepcions vers el mercat de treball, consideram necessari conèixer les opinions de l'empresariat balear. Per això, ja fa molts d'anys que la Fundació Gadeso estudia l'índex de **confiança dels empresaris**, és a dir, les seves percepcions i expectatives sobre la situació econòmica.

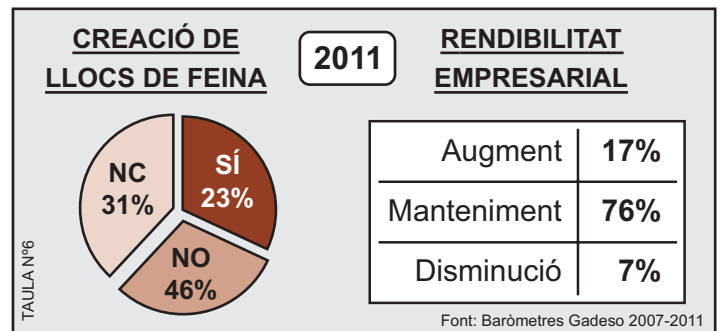
Com es pot veure a la gràfica número 5, les xifres negatives han protagonitzat els **primers anys de la crisi econòmica**, si bé aquest índex sempre s'ha situat per sobre la confiança dels consumidors (veure pàgina 9).

Enguany la confiança dels empresaris ha experimentat una **millora significativa**, causada principalment per les bones xifres de visitants i d'ocupació hotelera de la temporada alta. D'això es desprèn que les opinions més positives corresponen a empreses d'allotjament, mentre que altres sectors obtenen xifres més negatives.

A la taula adjunta queda palés que les bones xifres d'ocupació turística registrades no tenen el seu reflex en la millora de la **rendibilitat empresarial**, doncs únicament un 17%

afirma que ha augmentat, ni, el que és més important, en la **creació de llocs de feina** estables: quasi la meitat dels empresaris assegura que no s'ha creat ocupació, enfront d'un 23% que afirma que sí. Curiosament, un 31% s'estima més no respondre.

Vist això, ens hauríem de demanar si aquesta millora es tracta d'una **situació conjuntural** deguda a factors exògens o és un **síntoma clar de recuperació** de la nostra economia?

PRINCIPALS PROBLEMES DE LES PIMES DE BALEARS

- 1) Problemes de tresoreria
- 2) Finançament a mig termini
- 3) Morositat dels clients
- 4) Regulació laboral
- 5) Finançament a llarg termini
- 6) Formació del personal

TAULA N°7
Font: Baròmetres Gadeso 2007-2011

Com hem dit abans, la pràctica totalitat de les empreses de Balears tenen menys de 10 treballadors. Per aquest motiu, creiem que és molt interessant conèixer la situació de les pimes, que aquí volem resumir amb l'anàlisi dels **principals problemes** que tenen.

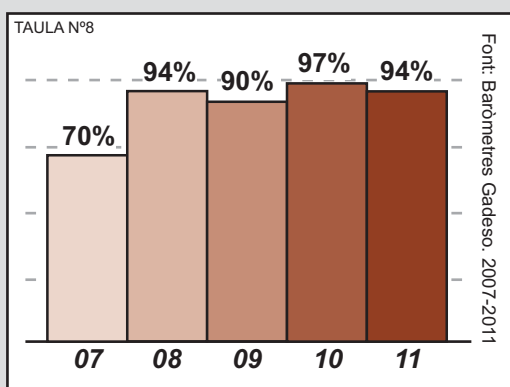
Els problemes de **tresoreria** i la pràctica impossibilitat d'obtenir **finançament** (o refinançament) a mig termini destaquen com a principals preocupacions dels petits i mitjans empresaris. Això va lligat, naturalment, amb la **morositat dels clients** (en ocasions, administracions públiques) i amb el **tancament creditici** per part de les entitats financeres. També entren dins aquest llistat la necessitat d'una **regulació laboral** i de que els treballadors tinguin una millor **formació**.

ECONOMIA FAMILIAR: DISMINUCIÓ DEL CONSUM, DIFICULTATS PER ESTALVIAR...

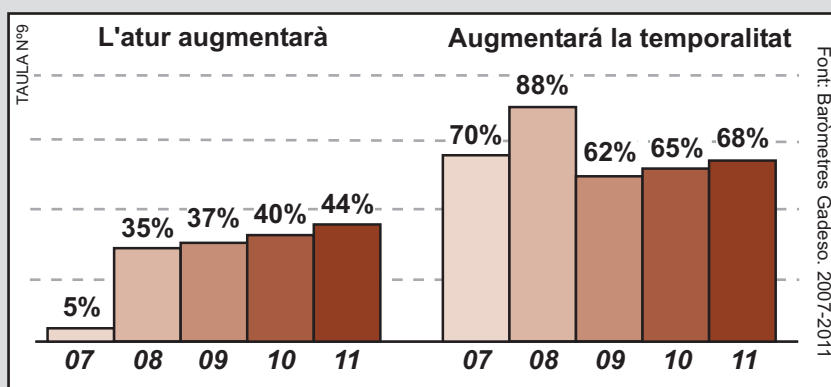
Els ciutadans i ciutadanes de Balears situen entre les seves principals preocupacions, els problemes econòmics, concretats en les dificultats que es donen dins l'economia familiar. Aquest és un tema d'una importància cabdal, doncs la família es considera la unitat bàsica de consum, i sense reactivació del consum no hi pot haver reactivació de l'economia.

Continuant amb el que sembla un cercle viciós, el consum no pot reactivar-se sense que es donin dues condicions: una, la millora de la confiança, basada en una disminució de l'atur i de l'estabilitat laboral; i dues, que les entitats financeres tornin a obrir l'aixeta del crèdit, allunyant-se del descontrol de l'anterior època de bonança econòmica.

DIFICULTAT ACCÉS AL CONSUM

ATUR / INESTABILITAT LABORAL

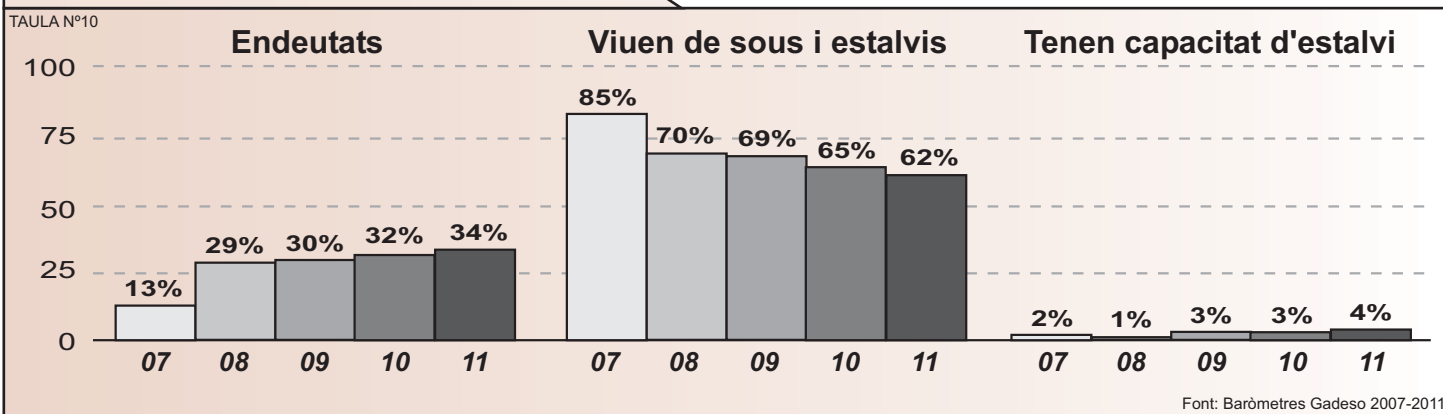
És molt preocupant que la immensa majoria dels ciutadans declari tenir més o menys **dificultats per accedir a béns de consum**. S'ha de tenir en compte que aquesta afirmació engloba diverses realitats: l'augment del **cost de vida** per sobre dels salaris (pèrdua de poder adquisitiu), la pràctica impossibilitat d'**accedir a un habitatge**, les restriccions als **crèdits al consum** (que dificulta l'adquisició de béns d'equipament) o la **manca d'expectatives** en què la situació millori (el que redueix el consum).

Aquesta manca d'expectatives pot tenir el seu origen en les **percepcions sobre el mercat laboral** reflectides a la taula 9. Com es pot veure, creix any rere any el nombre de ciutadans que creu que **l'atur augmentarà**. Per altra banda, si parlem de **temporalitat**, l'any 2011 més de dos terços creu que anirà a pitjor (tot i que la pitjor dada es va donar el 2008).

La **situació de l'economia familiar** reflectida a sota mostra perfectament l'evolució de la crisi a la nostra comunitat: si a l'any 2007 el 85% dels illencs podia **viure del sou i dels estalvis**, avui aquest percentatge només assoleix el 62%. Paral·lelament, ha augmentat de manera significativa el nombre de **famílies endeutades**.

Darrere aquestes xifres hi trobam **situacions molt greus**: famílies amb tots els seus membres en atur, persones que no poden fer front als compromisos econòmics adquirits, disminucions rellevants del salari familiar. Això ens porta a que, si bé encara gaudim d'un relatiu benestar, creix cada dia el nombre de **persones i col·lectius en risc d'exclusió social**. A més, aquest risc no es dona únicament en les classes baixes, sinó que es percep un procés de "precarització" de les classes mitjanes, amb tots els problemes socials que això pot comportar.

SITUACIÓ DE L'ECONOMIA FAMILIAR

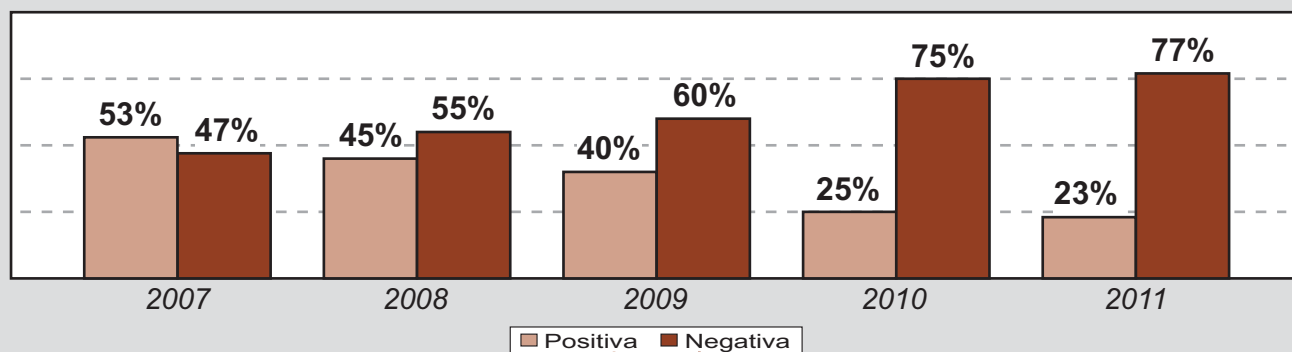
PROBLEMES EMERGENTS (I): ELS IMMIGRANTS

A partir de la segona meitat del segle XX, la nostra comunitat ha estat un focus d'atracció dins els fluxes migratoris. Primer, l'arribada d'un elevat nombre de peninsulars, iniciada als anys 60 i que corr paral·lela al creixement de l'activitat turística; després, la vinguda de milers de persones provinents de multitud de territoris, degut en part a la situació als seus països d'origen i en part a les possibilitats de feina i de millora de la qualitat de vida que oferien les Balears.

En els darrers anys la preocupació dels ciutadans i ciutadanes de les illes per la immigració i els immigrants ha estat constant, apareixent sempre entre els principals problemes. No obstant, al llarg de la crisi es detecten canvis molt significatius que analitzarem tot seguit.

TAULA N°11

OPINIÓ SOBRE ELS IMMIGRANTS ESTABLES (amb papers)

Font: Baròmetres Gadeso 2007-2011

- Fan feines que no volem o no podem fer
- Aportacions a la Seguretat Social
- La diversitat com a fet positiu

- Ocupen llocs de feina dels autòctons
- Saturen els serveis públics
- No volen integrar-se

Resulta molt interessant observar el **canvi de tendència en les percepcions** que els autòctons tenen dels immigrants "amb papers". En temps de bonança econòmica una majoria veia positiva la seva presència a les illes, fonamentalment perquè realitzaven tasques que la població autòctona no volia o no podia fer, amb les corresponents aportacions a la Seguretat Social i a la riquesa del país.

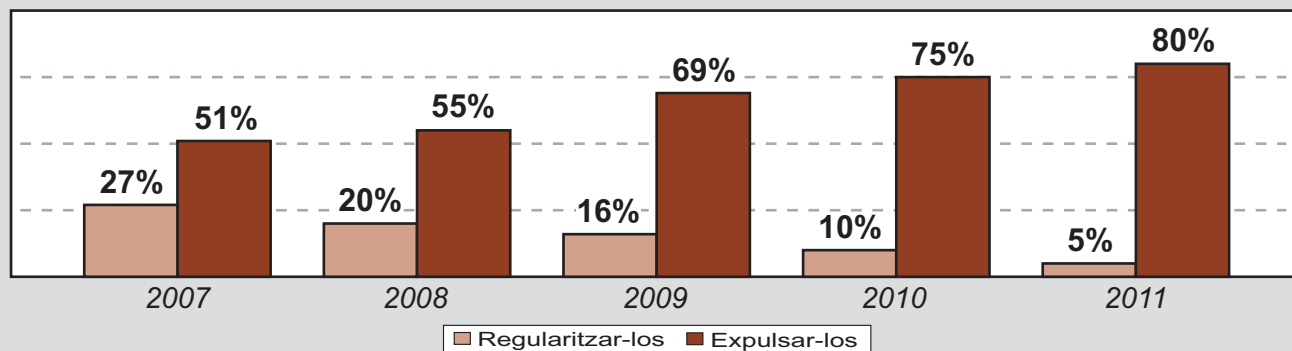
Per part seva, els que veien **negativament** la immigració "legal" han anat augmentant en nombre des de 2007, si bé les principals raons han variat al llarg del temps: si en l'època de bonança es veia a l'immigrant com una persona

que, en general, no volia integrar-se i que, a més, era el causant de la saturació i de la baixada de qualitat dels serveis públics, en temps de crisi se'l veu com un competidor a l'hora d'aconseguir o de mantenir un lloc de feina.

Els **immigrants irregulars** o "sense papers" han estat majoritàriament mal vistos per la població autòctona, si bé aquestes percepcions negatives han augmentat en els darrers anys. Els principals motius es reflecteixen a la taula inferior: un immigrant és un **delinqüent**, un **competidor "deslleial"** en el mercat de treball i genera **economia submergida**.

TAULA N°12

QUÈ FER AMB ELS IMMIGRANTS IRREGULARS (sense papers)?

Font: Baròmetres Gadeso 2007-2011

* Els resultats no sumen 100 perquè no s'hi inclouen els NS/NC

- Garantir els seus drets
- Lluitar contra l'economia submergida

- Generen delinqüència
- Ús abusiu dels serveis públics
- Generen economia submergida

PROBLEMES EMERGENTS (II): L'EDUCACIÓ

Des de la Fundació Gadeso sempre hem donat una importància cabdal a l'educació, i així ho demostren l'elevat nombre de Quaderns dedicat a la temàtica, els diversos estudis realitzats i, fins i tot, una col·lecció de llibres (Andreu Ferret). A més, la preocupació pel futur dels fills comença a agafar carta de ciutadania entre la població balear. Per això, no podíem deixar d'analitzar, dins aquest número especial de Quaderns Gadeso, l'evolució de les percepcions ciutadanes envers la formació dels nins i joves de la nostra comunitat.

La greu crisi econòmica que estam patint ha portat al menys una cosa positiva: la **creixent importància** que els pares i mares atorguen a la **formació** dels seus fills.

Abans de la crisi, a la nostra comunitat era relativament fàcil trobar feina amb una escassa o nula formació (d'aquí les elevades i preocupants xifres de **fracàs i abandonament escolars**). Amb l'inici dels problemes laborals i econòmics es comença a percebre la necessitat de tenir una bona formació per accedir al **mercat de treball**.

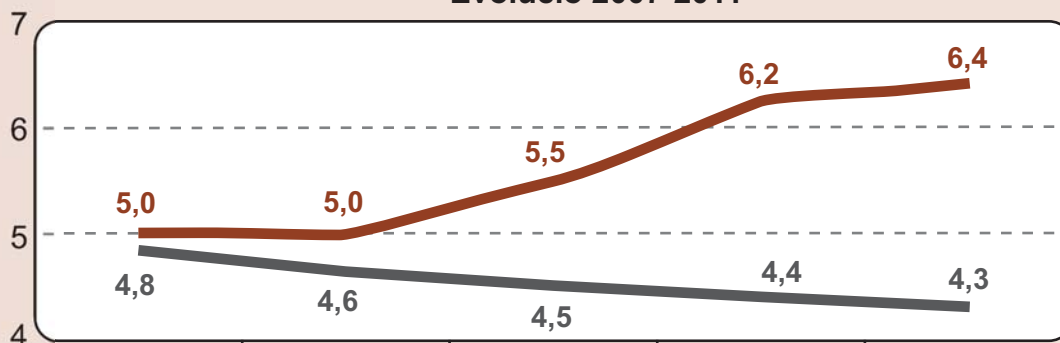
Paral·lelament, la **valoració** que rep el sistema educatiu ha experimentat una lenta però contínua baixada des de l'any 2007, fins situar-se en un 4,3 sobre 10. Val a dir que quan més importància dóna el ciutadà a un servei, més exigent es torna.

Per illes, a **Menorca** és on tradicionalment més importància s'ha donat a l'educació dels nins i joves i, curiosament, on millor es valora. Per contra, a les **Pitiüses** la importància és menor i la satisfacció es situa en nivells preocupants.

TAULA N°13

L'ESTAT DE L'EDUCACIÓ A BALEARS

Evolució 2007-2011

Font: Baròmetres Gadeso 2007-2011

MALLORCA
MENORCA
PITIÜSES

	2007		2008		2009		2010		2011	
MALLORCA	5,0	4,5	5,0	4,4	5,8	4,3	6,4	4,2	6,5	4,2
MENORCA	5,6	5,2	5,7	5,0	6,2	5,0	6,8	4,7	6,9	4,6
PITIÜSES	4,4	4,6	4,3	4,4	4,6	4,3	5,4	4,3	5,7	4,2

X,X Importància X,X Satisfacció

Ja hem vist que la importància atorgada a l'educació ha anat augmentant en els darrers anys, mentre que la seva valoració disminuïa. Però, quines en són les **causes** principals? En primer lloc, i com ha s'ha avançat, hi trobam el vincle entre la **formació i el mercat de treball**: a més educació, més possibilitats, però no sempre el que s'ensenyà és útil en el mercat laboral. Les famílies també destaquen que l'educació és imprescindible per al **desenvolupament personal** i la **convivència**, però també detecten una **massificació i manca de disciplina** als centres escolars i ressalten que els **mestres** no s'impliquen en la formació de l'alumnat. En qualsevol cas, hem de destacar que **les famílies encara no s'impliquen** en l'educació dels seus fills, delegant la responsabilitat en l'escola.

IMPORTÀNCIA
SATISFACCIÓ

- Una bona formació millora les possibilitats de trobar un lloc de feina
- L'educació és imprescindible per al desenvolupament personal
- L'educació és necessària per aprendre a conviure amb els altres
- L'educació permet desenvolupar el valor de l'esforç

- No sempre el que s'ensenyà a l'escola és útil a la vida laboral
- Massificació dels centres i manca de disciplina
- Els mestres no s'impliquen en la formació de l'alumnat
- El nostre sistema educatiu es troba desfasat

LA CONFIANÇA DELS CIUTADANS (I): L'ECONOMIA

Un cop analitzades en profunditat les principals preocupacions ciutadanes, és fonamental conèixer la confiança que tenen els illencs vers la situació econòmica i les perspectives que tenen com a consumidors. Com podem veure, al llarg del període estudiat en aquest Quadern (2007-2011), la confiança es mou en xifres negatives. Òbviament, aquesta percepció és subjectiva, però les seves causes són reals: atur, precarietat i temporalitat laborals, manca de crèdit, tancament d'empreses...

Primer de tot, hem de dir que l'obtenció d'aquestes dades es fa seguint la metodologia de l'**Eurostat**. A la gràfica inferior queda palesa la **pèrdua de confiança** dels ciutadans i ciutadanes de les illes en l'economia, tant familiar com general.

L'**índex sintètic**, que es situa en el punt neutre l'any 2007, experimenta una forta devallada amb l'esclat de la crisi i presenta la xifra més negativa l'any 2009, quan es situa en un -44,5, xifres similars a les de l'any 2010. Com ja hem explicat a la pàgina 5, l'índex de confiança dels consumidors es situa habitualment per sota del dels empresaris.

enguany aquest índex ha experimentat una significativa **millora**, impulsat sens dubte per les bones xifres d'arribada de turistes i d'ocupació hotelera. En qualsevol cas, i les

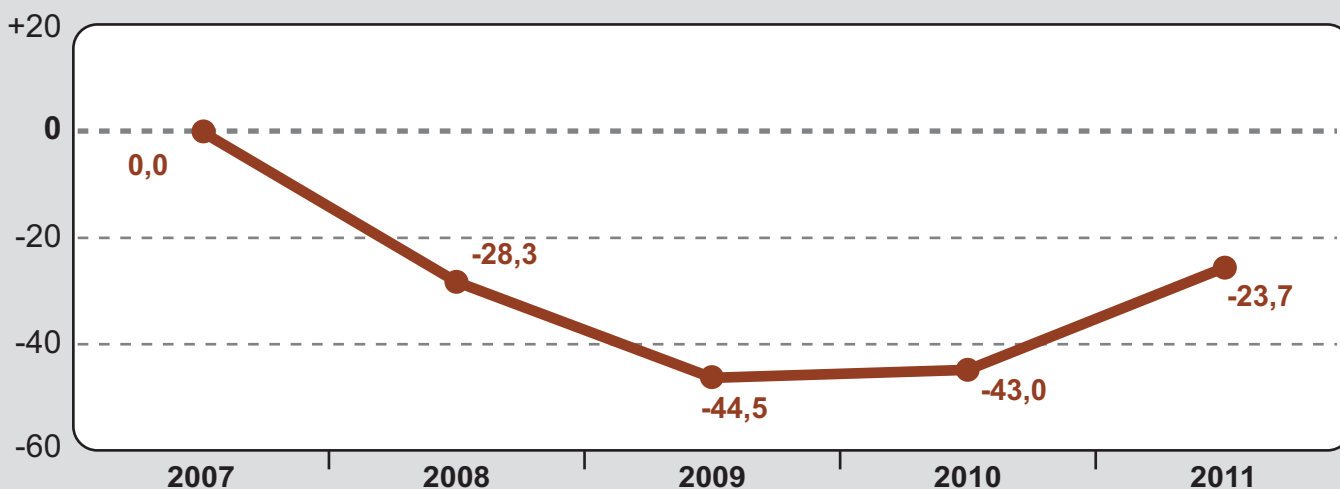
xifres publicades així ho demostren, aquestes bones xifres han tingut **escassa repercusió social**. En concret, parlem del pràcticament nul efecte observat en el mercat de treball illenc. Això ens pot fer pensar si el nostre principal motor econòmic no necessita una reforma en profunditat, que atregui a un turisme de qualitat, augmentant la rendibilitat empresarial. En qualsevol cas, aquesta rendibilitat ha de repercutir en la creació d'ocupació i en la reducció de la temporalitat.

Val a dir que la confiança en l'economia té una **doble vessant**, doncs és alhora objecte i subjecte: per una banda, és el **reflex** subjectiu d'una situació (en el cas que ens ocupa, de l'economia balear en el període 2007-2011); per una altra, és **condició** necessària perquè l'economia real millori (recordem que sense confiança no hi ha consum i sense consum no hi ha reactivació econòmica).

TAULA N°14

ÍNDEX DE CONFIANÇA EN L'ECONOMIA

Evolució 2007-2011

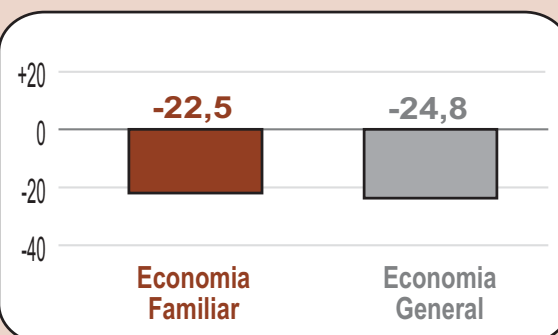
Font: Baròmetres Gadeso. 2007-2011

Ja hem dit que l'índex de confiança dels ciutadans és la conjunció de la confiança que es té en l'economia **familiar** i en la **general**, tant en el **present** com a **mig termini**.

Al costat podem veure com l'**economia general** es percep més negativament que la **familiar**, encara que la diferència sigui poc rellevant. Això pot ser degut a que les grans xifres (atur, deute, primes de risc, tipus d'interès...), conegudes sobretot pels mitjans de comunicació, es vegin pitjor que les finances de la llar (el que no vol dir que aquestes siguin bones).

En qualsevol dir, cal esperar a veure si aquesta millora respon a una **situació conjuntural o es consolida en el temps**, el que podria significar l'inici de la recuperació de la nostra economia.

ÍNDEX DE CONFIANÇA BALEARS 2011

TAULA N°15

Font: Baròmetres Gadeso. 2007-2011

LA CONFIANÇA DELS CIUTADANS (II): EL TURISME

Com a motor de la nostra economia, resulta imprescindible analitzar el comportament de l'activitat turística amb xifres de visitants, despesa, ocupació laboral... A la nostra web (www.gadeso.org) hi trobareu multitud de dossiers i investigacions sobre la temàtica.

No obstant, i per tenir una visió global del sector, nosaltres també considerem necessari conèixer l'opinió dels ciutadans i ciutadanes vers el turisme, concretant el punts forts i febles de la nostra principal activitat econòmica.

FORTALESES DE L'ACTIVITAT TURÍSTICA

TAULA N°16	2007	2008	2009	2010	2011
És la base del nostre benestar	57,5	58,3	51,9	60,1	59,7
Ha generat llocs de feina	51,1	50,1	48,5	52,5	53,2
Ens ha obert a altres modes de viure	27,5	23,7	22,0	32,7	31,5

% respostes afirmatives Font: Baròmetres Gadeso. 2007-2011

Tot i que la percepció ciutadana segueix condicionada per la situació de crisi, des de fa temps, es considera que el turisme ha estat i és la **base del nostre benestar**, com a principal activitat econòmica de Balears. Pel que fa a la relació **activitat turística-llocs de feina**, s'aprecien percentatges molt similars al llarg de tot el període estudiat. En qualsevol cas, no oblidem que el model seguit dins el sector turístic, basat en una mà d'obra intensiva i de baixa qualificació, ens està conduint a una situació de desocupació i d'augment de la temporalitat i la precarietat. Pel que fa als punts febles, una gran majoria destaca

l'**excessiva estacionalitat** que va lligada a l'activitat turística però el que més pot cridar l'atenció és el rellevant descens en les percepcions de la **baixa qualitat del treball** lligat al turisme i de l'**excessiva ocupació del territori**. Queda clar que la crisi, amb les seves elevades xifres d'atur, rebaixen les exigències de les persones a l'hora de treballar i la preocupació pel nostre patrimoni natural. Sembla necessària una reforma en profunditat del nostre model turístic, que garanteix la rendibilitat empresarial, però tamé la cració i establiment dels llocs de feina.

DEBILITATS DE L'ACTIVITAT TURÍSTICA

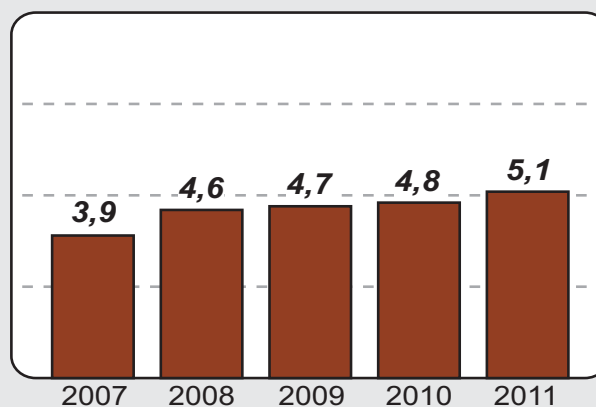
TAULA N°17	2007	2008	2009	2010	2011
Excessiva ocupació del territori	74,9	77,6	78,0	74,1	69,9
Excessiva estacionalitat	97,7	98,3	99,2	96,5	96,7
Excessiva dependència de l'activitat turística	72,9	75,9	76,5	68,9	70,4
Treball de baixa qualitat	72,3	82,5	84,3	61,7	60,5

% respostes afirmatives Font: Baròmetres Gadeso. 2007-2011

En relació amb el que acabam de dir, la **valoració social** que hom fa dels treballs relacionats amb el turisme ha experimentat una lleugera però sostinguda pujada en els darrers anys.

Queda palès que es tracta d'un **activitat estacional** i, en moltes ocasions, amb condicions gens desitjables, però la crisi està provocant que treballar es vegi cada cop més com un privilegi i no com un dret. Per aquest motiu, el simple fet de tenir un lloc de feina compensa els habitualment **baixos salaris** i **horaris excessius** del sector. Això pot provocar que certs treballadors puguin acceptar **condicions abusives** (treballar més hores per menys diners, concatenar contractes d'una durada més escassa...), el que lluny de fer-nos sortir de la crisi, ens enfonsarà més en un cercle viciós, incapaços de reactivar el consum intern i les inversions per rellançar la nostra economia.

VALORACIÓ SOCIAL DEL TURISME

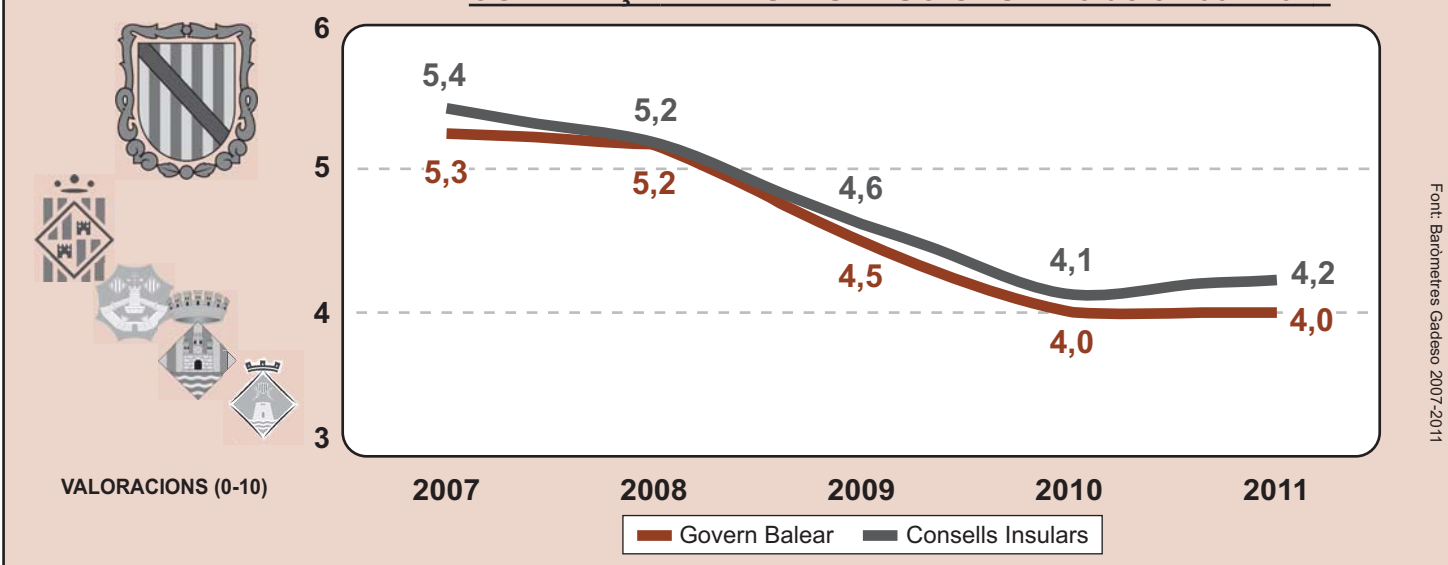

LA CONFIANÇA DELS CIUTADANS (III): LES INSTITUCIONS

Es suposa que les institucions, i més en concret les persones que elegim per dirigir-les, són els ens que han de gestionar la cosa pública i dissenyar i aplicar mesures per solucionar els problemes de la ciutadania i millorar-ne la qualitat de vida. Per aquest motiu és molt interessant, i fins i tot necessari, conèixer quina percepció tenen els ciutadans i ciutadanes de les principals institucions: el Govern de les Illes Balears i els diferents Consells Insulars.

TAULA N°19

CONFIANÇA EN LES INSTITUCIONS. Evolució 2007-2011

La gràfica superior palesa una significativa i constant **baixada de les valoracions** que els ciutadans fan tant del Govern com del seu respectiu Consell Insular. En xifres, passen de situar-se per sobre de l'aprovat l'any 2007 fins assolir únicament un 4 sobre 10 el 2011. Aquest descens de la **confiança en les institucions** és molt preocupant, doncs el ciutadà no percep que els polítics que en teoria el representen siguin capaços d'adoptar i aplicar una estratègia per sortir de la difícil situació en què ens trobam.

Val a dir que aquesta baixada constant va lligada a l'evolució de les principals preocupacions que hem analitzat a la pàgina 2: primer, la multitud de casos de **corrupció política** i d'abús de poder que s'han donat arreu del nostre territori varen arribar a calar entre els ciutadans (fins i tot n'hi ha que ja la consideren intrínseca al exercici del poder). Després, aquesta baixada de valoració s'ha anat concretant en l'escassa **confiança** que generen els polítics responsables de les institucions a l'hora de gestionar-les i d'atendre

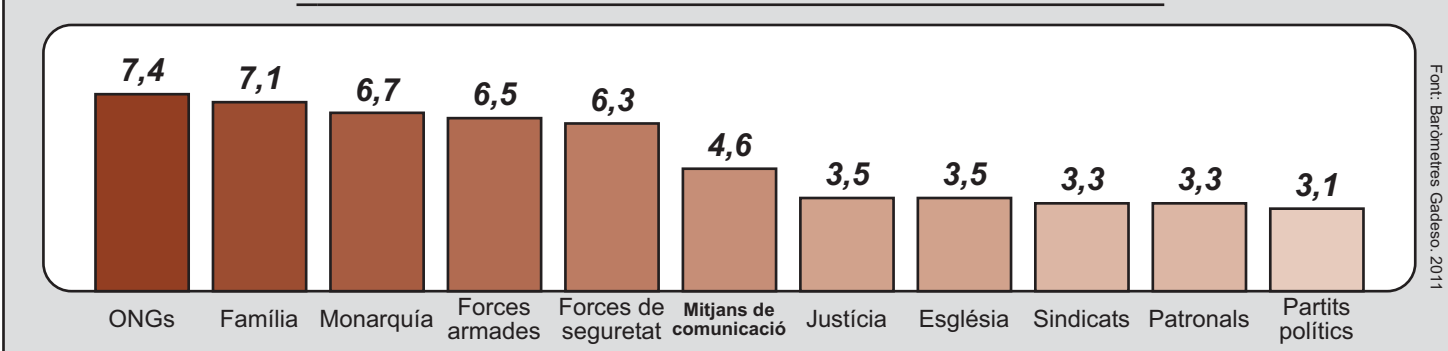
i solucionar les demandes i problemes dels illencs.

Nosaltres som de l'opinió que no és possible sortir de la situació actual sense un **lideratge** fort i clar des de les administracions. Per això hem d'exigir als nostres governants que no actuïn de manera improvisada i estableixin una estratègia clara, adoptant unes decisions valentes i adequades a cada situació

També resulta d'interès conèixer la valoració que la ciutadania fa de les principals institucions i organitzacions. Enllaçant amb el que dèiem al paràgraf anterior, crida l'atenció és que els **partits polítics** es situen a la cua, amb un escàs 3,1 sobre 10, seguits de les organitzacions lligades al món del treball (**patronals i sindicats**). A l'altra banda hi trobam, en primer lloc, les **organitzacions no governamentals (ONGs)** i, en segon, la **família**, que sempre s'ha vist com un refugi on hom pot acudir en temps de dificultat. La **monarquia**, les **forces armades** i les **forces de seguretat** també reben bones valoracions.

TAULA N°20

VALORACIÓ DE LES INSTITUCIONS I ORGANITZACIONS

LA CRISI (I): INCERTESES, INSEGURETATS I MANCA D'EXPECTATIVES

Al llarg de les pàgines anteriors hem analitzat les percepcions dels ciutadans i ciutadanes en el període 2007-2011, a través de la visió que tenen de l'economia, del treball, de les institucions, del turisme, de l'educació...

En aquesta pàgina i les següents volem, primer, obtenir una visió global de la situació, marcada per les incerteses, les inseguretats i la manca d'expectatives; segon, esbrinar per què hem arribat a aquesta situació, explicant les seves causes, tant exògenes com endògenes; i, tercer, analitzar les seves distintes etapes al llarg del temps i els seus efectes sobre les diverses classes socials.

L'individu no viu aïllat. Aquesta afirmació tan simple amaga multitud d'aspectes que s'han de tenir en compte a l'hora d'estudiar les seves percepcions, els seus comportaments, les seves opinions. Les persones, com a **éssers socials**, interactuen amb el seu entorn i es veuen afectats per les decisions i comportaments d'altres agents socials.

El quadre inferior vol ser un resum dels **entorns i situacions** que envolten i afecten les persones i famílies de Balears en l'actualitat. A un primer nivell s'hi situen els grans eixos que preocupen al ciutadà i que hem vist al llarg d'aquest número 200 de Quaderns Gadeso.

Primer, l'**estabilitat laboral i professional**. S'observen amb preocupació les elevades xifres d'atur i augmenta la inseguretat en un mercat laboral cada cop més inestable i precari (cal recordar el caràcter temporal de la nostra principal activitat, el turisme). Malauradament, es comença a percebre el treball com un privilegi i no com un dret.

Segon, l'**economia familiar**. Preocupa de manera rellevant la situació de les finances de la llar, afectades òbviament per la inestabilitat laboral, però també per la pèrdua de poder adquisitiu i per les dificultats de fer front als compromisos econòmics adquirits.

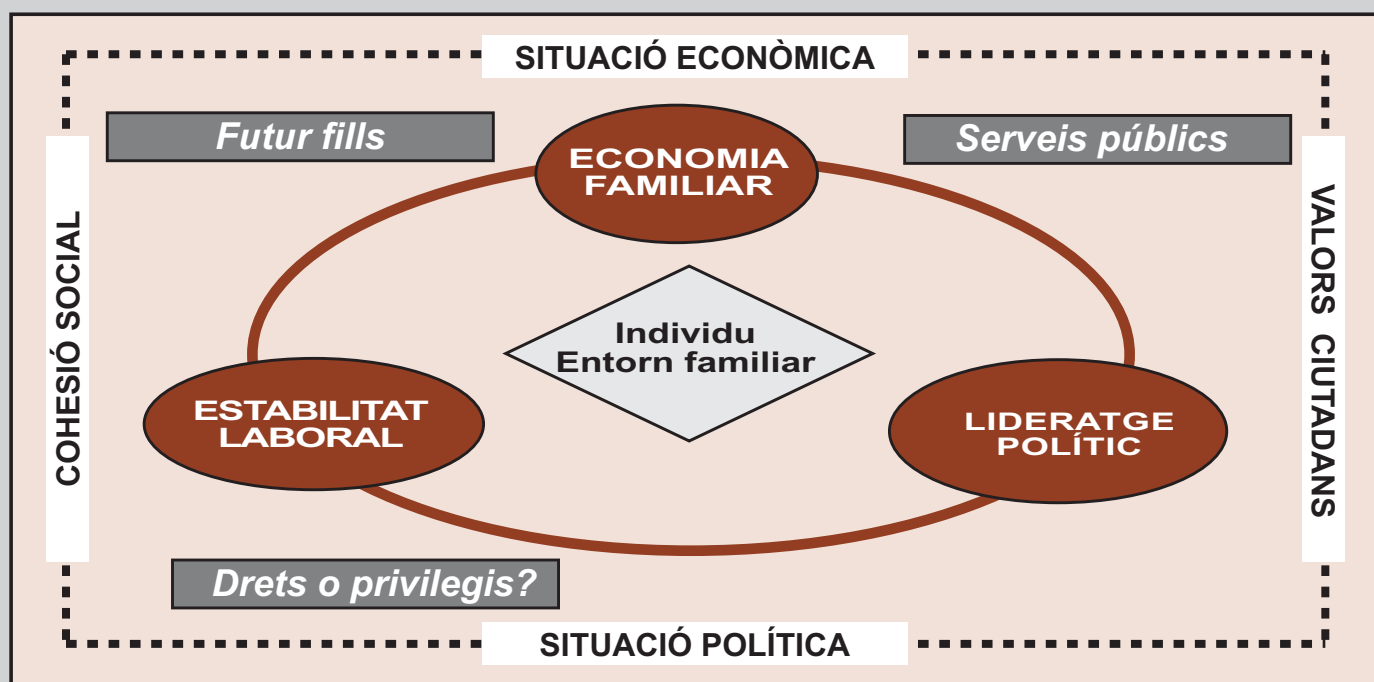
En tercer lloc, no es percep un **lideratge** clar (amb capacitat d'arribar a pactes en qüestions estratègiques) que ens pugui fer sortir de la crisi. Hi ha una clara desconfiança vers els polítics, accentuada per la sensació que les seves decisions són fruit de la improvisació. Això, naturalment, provoca inseguretat i una preocupant manca d'expectatives, que ens pot fer caure dins un cercle viciós de difícil sortida.

A més, sorgeixen un conjunt de problemes més concrets però vinculats amb les preocupacions descrites: s'observa amb inquietud i incertesa el **futur dels fills**, concretat en la seva formació i en l'obtenció d'un treball estable.

També preocupen les creixents dificultats d'accés als **serveis públics** i la seva baixada de qualitat. Finalment, comença a aparèixer una percepció perversa: els **drets** adquirits per la ciutadania i que es consideraven irrenunciabls (treball, educació, salut...) s'estan transformant en **privilegis**, i això és un canvi de model que no podem permetre. En definitiva, hem de garantir una igualtat d'oportunitats per a tota la ciutadania. Naturalment, tot això ve afectat per la **situació política** i **econòmica**, pels **valors ciutadans** imperants i pel grau de **cohesió** de la societat.

TAULA N°21

LA CRISI, LES PERSONES I ELS ENTORNS

Font: Fundació Gadeso

LA CRISI (II): PER QUÈ HI HEM ARRIBAT?

Després de llegir la pàgina anterior ens hem de demanar: perquè hem arribat a aquesta situació? Quins són els principals factors que ho expliquen? Quines conseqüències ha portat aquest procés?

Com es mostra al quadre de sota, que explicarem tot seguit, un conjut de factors econòmics, polítics i socials ens condueixen cap a una societat cada cop més descohesionada i que camina cap a una dualitat asimètrica, on pocs tindran molt i la majoria, quasi res, i on, a més, s'aprimaran preocupantment les necessàries classes mitjanes.

Com és ben sabut, una de les màximes de la Fundació Gadeso és: **"qui no coneix la seva realitat no la pot transformar"**. I precisament això, estudiar la nostra realitat social, en un temps de crisi com l'actual, esdevé imprescindible.

Com veieu a la gràfica inferior, hem volgut dividir les principals **causes de la crisi** que estam patint en tres blocs diferenciats: les econòmiques, les polítiques i les socials i de valors.

Si ens referim a l'**economia**, ha quedat palès que el model de la nostra comunitat, fonamentat en l'especulació (i no en el valor real de les coses), i un mercat de treball que es basa en la mà d'obra intensiva i de baixa qualificació ha estat capaç de subsistir un cert temps, i fins i tot de crear creixement econòmic, però resultava obvi que tard o d'hora faria fallida. Aquest miratge que vivíem ha desaparegut, emportant-se multitud de llocs de feina (molts difícilment recuperables) i reduint significativament l'activitat econòmica (tancament d'empreses, reducció dels crèdits, disminució del consum intern...).

Parlant de **política**, la ciutadania percep una molt greu manca de lideratge i una incapacitat per arribar a consensos en matèries claus per a la nostra comunitat.

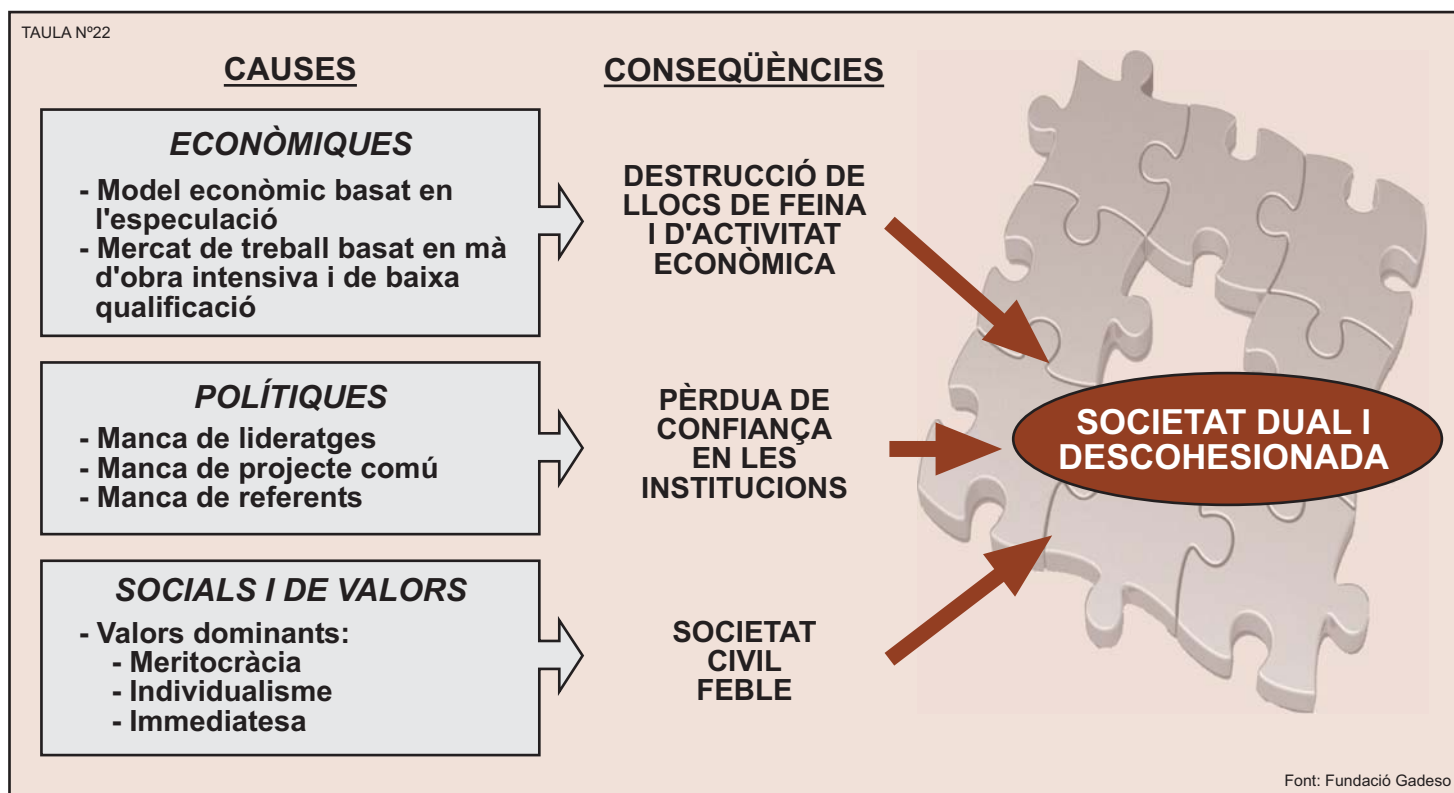
S'observa amb preocupació l'absència d'un projecte comú i coherent, i no basat en decisions de caire conjuntural i, en moltes ocasions, de dubtosa eficàcia. Això provoca, com és natural, una preocupant manca de confiança en les institucions que ens governen, doncs sense confiança no serem capaços de sortir d'aquesta crisi en la que estam immersos.

En darrer lloc, quan la meritocràcia, l'individualisme i la immediatesa es tornen els **valors dominants d'una societat**, aquesta esdevé feble i amb manca d'iniciatives cíviques i de solidaritat. Abans de la crisi, durant l'època de bonança econòmica, vàrem identificar la qualitat de vida amb el consumisme desmesurat, el benestar amb l'adquisició i obtenció de béns, i això ens ha portat a que, malauradament, cada cop som més "consumidors" i menys "ciutadans".

De continuar així, ens dirigim inexorablement a una **societat dual i descohesionada**, sense cap oportunitat de sortir amb èxit d'aquesta greu situació.

A la pàgina següent veurem les **etapes** de la crisi i quins efectes ha tingut sobre l'estructura social de Balears. Finalment, podreu llegir les **propostes** que fem des de la Fundació Gadeso per sortir enfortits d'aquesta crisi.

TAULA N°22

Font: Fundació Gadeso

LA CRISI (III): COM HI HEM ARRIBAT?

Després d'analitzar, a tall de resum, la situació actual, i esbrinar les diferents causes que ens hi han portat, resulta molt interessant comprovar per quines etapes ha passat la crisi i, sobretot, quins han estat els seus efectes sobre les diferents classes socials.

Avançam ja que s'ha produït un significatiu augment del nombre de persones i col·lectius en risc d'exclusió i el que podríem denominar una "precarització" de les classes mitjanes, que han vist impotents com perdien poder adquisitiu, nivell de benestar, feina estable...

Per facilitar la seva anàlisi, hem dividit temporalment la crisi en **tres etapes**, encara que els seus límits siguin un poc difusos. La taula inferior les mostra de manera sintètica.

A una **primera etapa**, que coincideix amb l'època de **bonança econòmica**, el creixement de Balears anava lligat en bona part a l'activitat constructora i immobiliària, manejada pels grups dominants i amb l'especulació urbanística com un dels actors principals. Les classes mitjanes també participaven d'aquesta bonança, amb uns salaris familiars relativament estables i amb una "excessiva" facilitat per accedir a crèdits i hipoteques. Per part seva, les classes mitjanes baixes gaudien en principi de majors oportunitats de promoció i es percebia un aparent interclassisme. Els col·lectius en risc d'exclusió, tot i existir, no eren numèricament significatius.

Als **inicis de la crisi** (llavors negada pels nostres governants), es comencen a percebre **síntomes de recessió** i els seus primers efectes. Augmenten les persones i col·lectius en risc d'exclusió, sobretot per la inestabilitat i precarietat que es dona en el món laboral. Dos exemples: d'una banda, els joves veuen que ja no és senzill obtenir un lloc de feina, i menys sense la formació

adequada; d'una altra, els immigrants, que treballaven de manera massiva a la construcció i als serveis, es queden sense feina i, en molts de casos, sense xarxes familiars o socials que puguin ajudar-los. Les classes mitjanes sofreixen un procés de precarització, paral·lel a l'augment de les dificultats econòmiques i la reducció dels crèdits bancaris.

A partir de **2008-2009**, quan entra en crisi l'**economia real** i es comença a qüestionar el model vigent, augmenten significativament les persones en **risc d'exclusió**, marcades per l'atur, la precarietat i temporalitat laborals i la manca de perspectives de futur. Les classes mitjanes (cada cop més mitjanes-baixes) passen per grans dificultats econòmiques, agreujades per la pràctica impossibilitat d'accedir a crèdits o de refinançar els seus deutes (moltes petites empreses es veuen obligades a tancar). L'atur és el principal protagonista i, com hem vist abans, es rebaixen les exigències a l'hora d'acceptar un lloc de feina (es comença a percebre el treball com un privilegi i no com un dret). Això no obstant, el més greu és la manca de confiança en el futur, l'absència total d'expectatives, i la incertesa que envolta el final de la crisi, la no visualització d'una sortida a curt i mig termini.

TAULA N°23

ETAPES DE LA CRISI A BALEARS

	Abans de la crisi (2006-2007)	Inicis de la crisi (2007-2008)	Crisi (2008-2011)
Grups Dominants	- Control sector immobiliari - Creixement (especulació)	- Percepció de l'inici de la crisi	- Crisi de l'economia real - Crisi de model
Classes mitjanes	- Salari familiar estable - Facilitat accés crèdits: - Habitatge - Consum	- Salari familiar inestable - Dificultats econòmiques - Difícil accés crèdits (habitatge) - Disminució del consum	- Grans dificultats econòmiques (famílies, PIMEs, autònoms) - Sense accés a crèdits - Manca de confiança - Pèrdua de llocs de feina i d'activitat econòmica
Classes mitjanes-baixes	- Majors oportunitats - Interclassisme aparent		
Risc d'exclusió	- Escàs risc d'exclusió	- Atur, precarietat, temporalitat - Col·lectius: immigrants, joves sense formació, majors...	- Augment de persones en risc - Atur, precarietat, temporalitat - Sense accés a habitatge - Creix l'economia submergida
Exclusió		- Sense oportunitats - Sense xarxes - Invisibles	

Font: Fundació Gadeso

A TALL DE CONCLUSIÓ: PROPOSTES ESTRATÈGIQUES PER SORTIR DE LA CRISI

Fina aquí hem fet un recorregut per l'evolució de les percepcions ciutadanes vers la crisi, analitzar els seus principals factors, esbrinar-ne les causes i detectar les seves conseqüències. En aquesta darrera pàgina, des de la Fundació Gadeso us volem proposar, més enllà de les necessàries mesures de caire conjuntural que s'han d'aplicar per pal·liar els efectes de la crisi i millorar el benestar dels ciutadans i ciutadanes, un conjunt de línies estratègiques que s'haurien de seguir si volem sortir, el més aviat i exitosament possible, d'aquesta greu situació en la que ens trobam immersos.

En definitiva, volem oferir camins de solució per reactivar la nostra economia, crear llocs de feina estables i garantir uns serveis públics de qualitat.

POLÍTICA	INSTITUCIONS	<ul style="list-style-type: none"> • Necessitat de lideratges polítics i socials, amb capacitat d'arribar a pactes i consensos en punts claus i estratègics • Creació d'instruments per facilitar, fomentar i millorar la participació de la ciutadania • Aplicar mesures per recuperar la confiança dels ciutadans en la política i en les institucions 														
	GESTIÓ PÚBLICA	<ul style="list-style-type: none"> • Evitar doblatges administratius • Aplicar mesures d'austeritat amb l'objectiu de millorar l'eficàcia i l'eficiència de la gestió pública • Potenciar polítiques públiques que garanteixin l'accés a uns serveis públics de qualitat, en igualtat d'oportunitats (un dret, no un privilegi) 														
ECONOMIA	INICIATIVA PRIVADA	<ul style="list-style-type: none"> • Recuperar la confiança dels agents econòmics <ul style="list-style-type: none"> ↳ Elaborar un conjunt de lleis bàsiques (les mínimes possibles), amb criteris de flexibilitat (no d'arbitrarietat), que marquin els objectius estratègics i garanteixin la seguretat jurídica <table border="1" style="margin-left: 40px;"> <tr> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">Objectius</td> <td style="border-right: 1px solid black;">- Sector turístic</td> <td>- Competitivitat</td> </tr> <tr> <td style="border-right: 1px solid black;">- Altres sectors (serveis...)</td> <td>- El territori com a valor</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>- Modernització</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>- Diversificació</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>- Innovació</td> </tr> </table>	Objectius	- Sector turístic	- Competitivitat	- Altres sectors (serveis...)	- El territori com a valor			- Modernització			- Diversificació			- Innovació
	Objectius	- Sector turístic		- Competitivitat												
		- Altres sectors (serveis...)	- El territori com a valor													
		- Modernització														
		- Diversificació														
		- Innovació														
ENTITATS FINANCERES	<ul style="list-style-type: none"> • Reactivació dels crèdits a les famílies i a les empreses • Més control intern i extern de les entitats 															
CIUTADANS I FAMÍLIES	<ul style="list-style-type: none"> • Assumir la impossibilitat de tornar al model anterior • Reconduir el consum • Apostar per l'educació i la formació • Participació i implicació en la "vida pública" 															

Fundació Gadeso

PUBLICACIONS

Revista de capçalera de la Fundació Gadeso, on es reflecteixen i analitzen els resultats dels nostres **baròmetres** i **investigacions**, sempre enfocats a la **realitat socioeconòmica de Balears**. Habitualment ofereix les anàlisis desglossades per illes.

A la web hi figura un **índex temàtic** dels 200 números publicats fins ara.

Espai sociolaboral **GADESO**

Secció de la nostra web que ofereix les principals **xifres i indicadors sociolaborals** de Balears. A més, compta amb les següents **publicacions**:

PANORAMA

Revista que ofereix una **lectura comentada** dels estudis més rellevants sobre el nostre mercat laboral (inclosa la vessant social) que fan institucions públiques i privades, agents econòmics i socials...

TEMES

Revista que analitza **monogràficament** temes rellevants en els àmbits social, laboral i empresarial de Balears per impulsar el coneixement dels elements principals de l'economia i el benestar de la societat

CLAUS

Documents temàtics que intenten apropar i fer més entenedors els **factors** del mercat de treball de les Illes Balears (pensions, atur...). També elabora mensualment una nota de **conjuntura laboral**.

Col·leccions de llibres

Secció de la nostra web que ofereix les principals xifres i indicadors sociolaborals de Balears. A més, compta amb les següents publicacions

Col·lecció RECERCA

Dins aquesta col·lecció es publiquen investigacions monogràfiques sobre els aspectes més rellevants de la nostra realitat social, econòmica i cultural: la família, la immigració, la qualitat de vida...

Col·lecció ANDREU FERRET

Col·lecció principalment orientada al món educatiu, encara que també s'hi tracten altres temàtiques d'interès. Inclou diversos assaigs sobre l'educació, la diversitat, la solidaritat, el territori...

Col·lecció EL CARRER

Aquesta publicació ofereix informació i reflexions sobre distints àmbits i situacions relacionats amb la nostra realitat més propera i quotidiana. S'edita en forma de quadern per facilitar el seu ús i la seva difusió.

Tot això i molt més a

www.gadeso.org

Estudis, dossiers, enquestes, espais de debat...

Fundació **GADESO**: C/Ter nº14 1er. Palma de Mallorca - 07009
TEL. +34 971 479503 FAX. +34 971 470042. PÀGINA WEB: www.gadeso.org
E-MAIL: fundaciogadeso@gadeso.org

Dipòsit legal: PM-436-2011

